

Κείμενο διαβούλευσης για την έναρξη διαλόγου

*Εθνική Στρατηγική για την Ανώτατη Εκπαίδευση
Το Δημόσιο Πανεπιστήμιο
Το Δημόσιο Τεχνολογικό Ίδρυμα*

Αυτοδιοίκηση, λογοδοσία, ποιότητα, εξωστρέφεια

65^η Σύνοδος Πρυτάνεων
Ρέθυμνο, 23 Οκτωβρίου 2010

Υ.Γ.: Με κίτρινη υποσημείωση το σκέλος των προτάσεων του κειμένου

Η πρόκληση των αλλαγών στην Εκπαίδευση

Η Ελλάδα βρίσκεται σήμερα μπροστά σε πρωτόγνωρες προκλήσεις. Η οικονομική κρίση ανέδειξε πολλές αδυναμίες με οδυνηρό τρόπο. Πολιτεία και κοινωνία οφείλουμε να απαντήσουμε με ένα άλμα προς τα εμπρός. Το εύρος των προβλημάτων επιτάσσει συντεταγμένες και μακροπρόθεσμα δημιουργικές λύσεις. Η αλλαγή δεν είναι απλώς επιλογή, είναι υποχρέωση όλων μας απέναντι στη χώρα και στις μελλοντικές γενιές.

Οι επιμέρους εναλλακτικές επιλογές συγκλίνουν προς μία βασική στρατηγική κατεύθυνση: νέο πρότυπο ανάπτυξης της οικονομίας με κοινωνική συνοχή. Το νέο αναπτυξιακό πρότυπο της χώρας δεν μπορεί παρά να είναι διεθνώς ανταγωνιστικό και μακροπρόθεσμα βιώσιμο στην παγκόσμια, πλέον, οικονομία. Η μακροπρόθεσμη, σταθερή και διατηρήσιμη έξοδος από την κρίση, η αποφασιστική βελτίωση της θέσης της χώρας στο παγκόσμιο σύστημα δεν μπορεί να αναζητηθεί στο χαμηλό κόστος εργασίας. Αυτός ο ιστορικός κύκλος έχει κλείσει οριστικά για τη χώρα μας.

Το νέο πρότυπο ανάπτυξης συμβαδίζει με τη συνεχή διεύρυνση των πραγματικών ελευθεριών που απολαμβάνουν οι πολίτες. Για να πετύχει πρέπει να βασίζεται στην κινητοποίηση των θεσμών της πολιτείας, της κοινωνίας και της οικονομίας. Πρέπει να βασίζεται στην ενεργοποίηση μιας πολυδιάστατης διαδικασίας σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο. Μιας διαδικασίας που στηρίζεται πρωτίστως σε μορφωμένους, καταρτισμένους και κριτικά ενημερωμένους πολίτες, στην αξιοποίηση της τεχνολογίας και τη συνεχή προώθηση της καινοτομίας, στην ενθάρρυνση της ποιοτικής επιχειρηματικότητας που βασίζεται στη γνώση, στην ανάπτυξη μιας πολυπολιτισμικής, ανοιχτής και ανεκτικής κοινωνίας. Για την οικοδόμηση του νέου προτύπου ανάπτυξης της χώρας, είναι αναγκαίο η καινοτομία και η δημιουργικότητα να γίνουν τρόπος ζωής. Απόλυτες προϋποθέσεις είναι το ανθρώπινο κεφάλαιο και το περιβάλλον δημιουργίας και καινοτομίας.

Τις τελευταίες δεκαετίες στόχος ήταν η μαζική Ανώτατη Εκπαίδευση, χωρίς ουσιαστικές διαφοροποιήσεις. Σήμερα βρισκόμαστε μεταξύ των χωρών με τα χαμηλότερα ποσοστά ολοκλήρωσης των σπουδών στα Ιδρύματα Ανώτατης Εκπαίδευσης, με θέσεις σε αυτά που παραμένουν κενές, χωρίς όρια εισαγωγής. Είναι γι' αυτό απαραίτητο, μετά τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, να έχουμε ποικιλία Ιδρυμάτων και προγραμμάτων με διαφορετική μορφή και στόχους, με διαφορετικές προϋποθέσεις εισαγωγής και αναμενόμενα αποτελέσματα. Είναι απαραίτητο οι νέοι να έχουν διευρυμένες δυνατότητες κινητικότητας στο εσωτερικό και μεταξύ των διαφορετικών Ιδρυμάτων της μεταλυκειακής Εκπαίδευσης, με σύνδεση πτυχίων και πρακτικών δεξιοτήτων. Οι στόχοι μας αυτοί συνδέονται και με τις αλλαγές που μελετώνται στην Τεχνική Εκπαίδευση, αλλά και με τις πρόσφατες αλλαγές για την οργάνωση της Διά Βίου Μάθησης.

Νέα φυσιογνωμία της Ανώτατης Εκπαίδευσης

Η δημόσια Εκπαίδευση και ειδικότερα η δημόσια Ανώτατη Εκπαίδευση θα παίζει πρωταγωνιστικό ρόλο στις βιώσιμες λύσεις που πρέπει να δοθούν για τη χώρα. Η προοπτική της μακροπρόθεσμα σταθερής και βιώσιμης ανάπτυξης στην κοινωνία της γνώσης είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την Ανώτατη Εκπαίδευση, με την προοπτική των Πανεπιστημίων και των Τεχνολογικών Ιδρυμάτων. Δεν υπάρχουν άλλα χρονικά περιθώρια και οι αλλαγές πρέπει να αρχίσουν σήμερα. Αλλαγές που θα βασίζονται στα θετικά στοιχεία που ήδη υπάρχουν και που θα τα βελτιώνουν μέσω της άρσης των αρνητικών στοιχείων και της προσθήκης νέων θετικών.

Ξεκινάμε από τη διαπίστωση ότι η δημόσια Ανώτατη Εκπαίδευση, τόσο του πανεπιστημιακού όσο και του τεχνολογικού τομέα, έχει διαγράψει τις τελευταίες δεκαετίες μια θετική και ανοδική πορεία. Μια πορεία με αναμφισβήτητα σημαντική συμβολή στην ανάπτυξη, την πολιτική χειραφέτηση και την κοινωνική συνοχή.

Μια πορεία, όμως, που σήμερα χαρακτηρίζεται από άνιση ανάπτυξη και εμφανίζει σημαντικές υστερήσεις· μια ανοδική πορεία που κινδυνεύει από την παγίωση των έντονων εσωτερικών διαφορών, όπου συνυπάρχουν δυναμισμός και δομική δυσκινησία ή/και ακινησία· μια πορεία που κινδυνεύει από τα εσωτερικά και εξωτερικά στεγανά που έχουν αναπτυχθεί στη λειτουργία των Ιδρυμάτων και αναστέλλουν ή εξαντλούν την προωθητική δύναμη του θεσμού.

Μια πορεία για τα αρνητικά της οποίας σημαντική ευθύνη φέρει η πολιτεία με τις πρακτικές άκριτης ίδρυσης Ιδρυμάτων και τμημάτων, χωρίς τη διασφάλιση της απαραίτητης και ουσιαστικής διεύρυνσης των εκπαιδευτικών και επαγγελματικών επιλογών των νέων, με την ομοιόμορφη και ισοπεδωτική αντιμετώπισή τους, ανεξάρτητα από τα επιτεύγματα και τις ανάγκες τους, με την περιορισμένη αυτοτέλεια των Ιδρυμάτων και τους αναποτελεσματικούς γραφειοκρατικούς ελέγχους και με τον τεχνητό περιορισμό των επαγγελματικών δικαιωμάτων των αποφοίτων.

Το σημαντικότερο συγκριτικό πλεονέκτημα της χώρας μας είναι το ανθρώπινο δυναμικό της. Η ανάπτυξη των γνώσεων και των ικανοτήτων του είναι συνδεδεμένη με την προοπτική των δημόσιων Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων. Γι' αυτό η νέα προοπτική της χώρας απαιτεί δημόσια Ιδρύματα Ανώτατης Εκπαίδευσης εξωστρεφή, χωρίς εσωτερικά στεγανά, χωρίς στεγανά μεταξύ τους και σε διαρκή και δημιουργική αλληλεπίδραση με την κοινωνία και την οικονομία. Απαιτεί δημόσια Ιδρύματα που να αποτελούν χώρους δημιουργίας και προώθησης νέων ιδεών και προβληματισμών, καθώς και το θεμέλιο για νέα ποιοτική απασχόληση και επιχειρηματικότητα που βασίζεται στη γνώση, την τεχνολογία και την καινοτομία.

Η νέα προοπτική της Ανώτατης Εκπαίδευσης έχει ως θεμέλιο το νέο προσανατολισμό του συστήματος Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, το Νέο Σχολείο, αλλά και την οργάνωση της μεταλυκειακής Εκπαίδευσης. Επιδιώκει την πραγματική διεύρυνση των εκπαιδευτικών και επαγγελματικών επιλογών των νέων. Είναι συνδεδεμένη με τη διεύρυνση των ευκαιριών για μάθηση σε όλη τη διάρκεια της ζωής.

Τα διακυβεύματα των αλλαγών στην Ανώτατη Εκπαίδευση

Οι προκλήσεις που σήμερα αντιμετωπίζουμε και τα διακυβεύματα των αλλαγών δεν αφορούν μόνο την ελληνική Ανώτατη Εκπαίδευση. Πολλά -τα περισσότερα- από αυτά είναι κοινά με εκείνα που αντιμετωπίζουν οι άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Τα τελευταία χρόνια πραγματοποιούνται σημαντικές αλλαγές στις περισσότερες από αυτές, με αποτέλεσμα τη ριζική αλλαγή του ευρωπαϊκού τοπίου της Ανώτατης Εκπαίδευσης. Η Ελλάδα βρίσκεται σε κατάλληλη θέση ώστε να διδαχτεί από τις επιτυχίες και τις αποτυχίες τους, με τρόπο δημιουργικό και προσαρμοσμένο στις ελληνικές ιδιαιτερότητες και ανάγκες. Να δώσουμε πιο αποτελεσματικές απαντήσεις με βάση τη σπουδαιότητα του ρόλου της Ανώτατης Εκπαίδευσης στην οικοδόμηση του νέου προτύπου ανάπτυξης της χώρας που –όπως και για ολόκληρη την Ευρώπη- βασίζεται στη γνώση. Να απαντήσουμε δημιουργικά στα διακυβεύματα των αλλαγών στην Ανώτατη Εκπαίδευση:

- Πώς η Ανώτατη Εκπαίδευση της χώρας μας θα συνεχίσει να αποτελεί- σε συνθήκες σκληρότατων δημοσιονομικών περιορισμών- έναν θεσμό μαζικής Ανώτατης Εκπαίδευσης, αναγκαίας για την ανάπτυξη της οικονομίας και της κοινωνίας της γνώσης, θεμέλιο του νέου προτύπου ανάπτυξης της χώρας;
- Πώς η Ανώτατη Εκπαίδευση θα συνεχίσει να είναι προσβάσιμη από μεγάλα κοινωνικά στρώματα και φοιτητές διαφορετικής προέλευσης και ηλικίας, και ταυτόχρονα, θα αναπτύσσει την ερευνητική αριστεία;
- Πώς η μαζικότητα της πρόσβασης δεν θα εξουδετερώνει την εκπαιδευτική και ερευνητική αριστεία που είναι απαραίτητες για την παραγωγή και διάδοση της επιστημονικής γνώσης, τη διεθνή ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας, τη βιώσιμη ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή;
- Πώς η Ανώτατη Εκπαίδευση θα διατηρήσει τη δυνατότητα να αποτελεί έναν αυτοτελή θεσμό κριτικής θεώρησης της κοινωνίας και του κόσμου, έναν χώρο ελεύθερης διακίνησης ετερογενών ιδεών και προβληματισμών, υπεράσπισης των αξιών του διαφωτισμού και του ορθού λόγου, ένα χώρο πειραματισμού και καινοτομίας που ταυτόχρονα θα ετοιμάζει την επιτυχή επαγγελματική ένταξη και εξέλιξη των αποφοίτων;
- Πώς η Ανώτατη Εκπαίδευση θα διατηρήσει ένα χαρακτήρα καθολικότητας, μέσα από τη σύνθεση επιστημονικών και ερευνητικών περιοχών, ανανεώνοντας συνεχώς την επιστημονική γνώση;
- Πώς θα διασφαλιστεί η συνεχής βελτίωση της ποιότητας της λειτουργίας των Ιδρυμάτων και η αποτελεσματική τους διαχείριση, ταυτόχρονα με την ικανότητα επιτυχούς ανταπόκρισης της Ανώτατης Εκπαίδευσης στις ανάγκες και προσδοκίες της εθνικής, αλλά και της τοπικής κοινωνίας και οικονομίας και της διεθνούς και ανταγωνιστικής ποιότητας και παρουσίας;
- Μέσω ποιας σχέσης με την πολιτεία και τις τοπικές κοινωνίες τα Ιδρύματα Ανώτατης Εκπαίδευσης θα ανταποκριθούν καλύτερα στις μεταβαλλόμενες συνθήκες και τις υψηλές απαιτήσεις της κοινωνίας και της οικονομίας για γνώση με αντίκρισμα;

- Με ποια διαδικασία οικονομικής στήριξης των εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και αξιολόγησης της λειτουργίας και των επιτευγμάτων τους εξασφαλίζεται η καλύτερη αξιοποίηση των δημοσίων πόρων και η συνεχής βελτίωση της ποιότητάς τους, σε επίπεδα διεθνώς ανταγωνιστικά και αναγνωρίσιμα, ιδιαίτερα στις σημερινές περιοριστικές συνθήκες;
- Πώς η στήριξη και ανάδειξη της ποιότητας, της εκπαιδευτικής και ερευνητικής αριστείας θα βοηθήσει την πολυτυπία και την ξεχωριστή δημιουργικότητα σε κάθε Ίδρυμα;
- Πώς θα ενισχυθεί η συμπληρωματικότητα και ο διακριτός ρόλος των Ιδρυμάτων της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, και ιδιαίτερα του πανεπιστημιακού και τεχνολογικού τομέα της Ανώτατης Εκπαίδευσης, προσφέροντας περισσότερες και εξίσου ποιοτικές και αποτελεσματικές εκπαιδευτικές επιλογές και επαγγελματικές προοπτικές στους νέους μετά το Λύκειο;
- Πώς θα ενισχυθεί η υγιής άμιλλα και η συνεργασία μεταξύ των Ιδρυμάτων της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, στο πλαίσιο της διακριτής τους αποστολής, με διάχυση της γνώσης, της ποιότητας και των καλών πρακτικών μεταξύ τους, χωρίς αναποτελεσματικούς ανταγωνισμούς και απομόνωση;
- Με ποια εσωτερική οργάνωση και διοίκηση των Ιδρυμάτων Ανώτατης Εκπαίδευσης θα ενισχυθεί η αποτελεσματικότητα της δράσης και η συνεχής βελτίωση της ποιότητάς τους, με την ταυτόχρονη ισχυροποίηση της συλλογικής δημοκρατικής διακυβέρνησής τους;
- Πώς θα διασφαλιστεί η διεθνής επιστημονική αλληλεπίδραση και αναγνώριση του ερευνητικού και εκπαιδευτικού έργου του επιστημονικού προσωπικού και η αφιέρωσή του στα καθήκοντα και τις υποχρεώσεις που έχει απέναντι στα Ίδρυματά και τις ανάγκες των φοιτητών και της κοινωνίας για υψηλής ποιότητας διδασκαλία και παραγωγή νέας γνώσης;

Πρόσκληση σε δημόσια διαβούλευση

Οι απαντήσεις στα παραπάνω ερωτήματα δεν είναι ούτε απλές ούτε αυτονόητες. Όμως οι απαντήσεις πρέπει να δοθούν. Δεν υπάρχουν περιθώρια στρουθοκαμηλισμού, πόσο μάλλον αποπροσανατολισμού. Η προοπτική της ελληνικής Ανώτατης Εκπαίδευσης απαιτεί μελετημένες και καλά σχεδιασμένες αλλαγές, που να απαντούν στις πολύμορφες προκλήσεις και τα διακυβεύματα που αντιμετωπίζει. Η αναζήτηση των αιτίων και η κατάλληλη απάντηση δεν μπορεί να είναι μονοδιάστατες σε ένα πολύπλοκο περιβάλλον ισχυρών πιέσεων για αλλαγές.

Τα διακυβεύματα των αλλαγών δίνουν το μέτρο της ευθύνης όλων μας.

Καταθέτουμε σε διάλογο και δημόσια διαβούλευση τις προτάσεις μας για τη ριζική αλλαγή της Ανώτατης Εκπαίδευσης για μια εθνική στρατηγική με τελικό ζητούμενο έναν νέο νόμο, πραγματικό πλαίσιο. Έναν νόμο ο οποίος δεν θα δίνει οριστικές απαντήσεις σε όλα τα κρίσιμα διακυβεύματα, αλλά θα δίνει τη δυνατότητα σε κάθε Ίδρυμα να καθορίζει την ιδιαίτερη φυσιογνωμία και τη διαδρομή του προς την εκπαιδευτική, ακαδημαϊκή και ερευνητική του καταξίωση, μέσω του δικού του Εσωτερικού Κανονισμού λειτουργίας. Οι προτάσεις μας αρθρώνονται σε τρεις κύριους άξονες:

1. **Νέα ταυτότητα με νέα ηγεσία και ενίσχυση της αυτοδιοίκησης των ΑΕΙ. Νέα σχέση εμπιστοσύνης με την πολιτεία και την κοινωνία, με λογοδοσία και ευθύνη**
2. **Πτυχία με αντίκρισμα: νέα οργάνωση της μάθησης και των προγραμμάτων σπουδών που διευκολύνουν την κινητικότητα και ενισχύουν τη διεπιστημονικότητα**
3. **Ενίσχυση του διεθνούς χαρακτήρα και της διεθνούς παρουσίας των Ιδρυμάτων, με άμεση σύνδεση με το νέο πρότυπο ανάπτυξης της χώρας: ολοκληρωμένη εθνική στρατηγική για τη διεθνοποίηση της Ανώτατης Εκπαίδευσης**

1. Νέα ταυτότητα με νέα ηγεσία και ενίσχυση της αυτοδιοίκησης των ΑΕΙ. Νέα σχέση εμπιστοσύνης με την πολιτεία και την κοινωνία, με λογοδοσία και ευθύνη

Η μεγάλη αύξηση του συνολικού αριθμού των Πανεπιστημίων και των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, των σχολών και των τμημάτων τους, τις τελευταίες δεκαετίες καθώς και η γεωγραφική τους κατανομή έχει διαφοροποιήσει δραματικά τις συνθήκες στις οποίες αυτά λειτουργούν. Η ποσοτική, όμως, αύξηση δεν συνοδεύτηκε από ουσιαστικές ποιοτικές αλλαγές στον τρόπο εποπτείας και διαχείρισης των Ιδρυμάτων από την πολιτεία, ούτε στην εσωτερική οργάνωση και διοίκησή τους.

Το σημερινό πλαίσιο εποπτείας των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων βασίζεται πρωταρχικά σε μια ομοιόμορφη, ισοπεδωτική και άκρως λεπτομερή νομοθεσία και σε εκτενέστατους γραφειοκρατικούς ελέγχους της λειτουργίας τους. Ενώ δημιουργεί ένα ασφυκτικό πλαίσιο λειτουργίας, δεν εξασφαλίζει επαρκείς και αποτελεσματικούς μηχανισμούς και διαδικασίες κοινωνικής λογοδοσίας, δεν αναδεικνύει τα διαφορετικά επιτεύγματα και δεν ανταποκρίνεται αποτελεσματικά στις διαφοροποιημένες ανάγκες των Ιδρυμάτων. Δεν εξασφαλίζει στα Ιδρύματα την αυτοτέλεια και τις δυνατότητες που απαιτούνται, ώστε να αντιμετωπίζουν εσωτερικά και με τη μέγιστη δυνατή αποτελεσματικότητα τις διαφορετικές τους ανάγκες, βελτιώνοντας συνεχώς την ποιότητά τους.

Το σημερινό πλαίσιο εποπτείας και διαχείρισης ευνοεί την αδιαφάνεια στη λειτουργία τόσο του κράτους όσο και των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, χωρίς να αποτρέπει την ανάπτυξη σχέσεων πελατειακού χαρακτήρα μεταξύ τους, αλλά και μέσα στα ίδια τα Ιδρύματα. Εκτρέπει ταυτόχρονα τις κεντρικές υπηρεσίες της πολιτείας από τον επιτελικό τους ρόλο και τη βασική τους αποστολή για σχεδιασμό, προγραμματισμό και ανάπτυξη πολυετούς εθνικής στρατηγικής για την Ανώτατη Εκπαίδευση, με σταθερότητα και συνέπεια στην υλοποίησή της. Το πλαίσιο αυτό έχει αρνητικές επιπτώσεις στην αποτελεσματική λειτουργία και της πολιτείας και των Ιδρυμάτων. Είναι πλέον παρωχημένο και σε κάθε περίπτωση δυσλειτουργικό και αναποτελεσματικό. Ευνοεί τον συνεχή κατακερματισμό των Ιδρυμάτων, των σχολών και των τμημάτων τους, χωρίς να διασφαλίζονται πάντα οι ακαδημαϊκές προϋποθέσεις που είναι απαραίτητες για την ποιότητα της Εκπαίδευσης, της αποτελεσματικής λειτουργίας και της εξυπηρέτησης των αναγκών της κοινωνίας και της οικονομίας.

Τόσο ο σημερινός τρόπος χρηματοδότησης, όσο και τα κριτήρια κατανομής αυτής μεταξύ των Ιδρυμάτων Ανώτατης Εκπαίδευσης δεν λαμβάνουν επαρκώς υπόψη τις υπαρκτές διαφορές μεταξύ τους, τα διαφορετικά τους επιτεύγματα, και τις διαφορετικές τους ανάγκες. Στο σημερινό πλαίσιο, το σημαντικότερο κριτήριο για την κατανομή του μεγαλύτερου μέρους της δημόσιας χρηματοδότησης μεταξύ των Ιδρυμάτων αποτελεί το μέγεθος της χρηματοδότησης του προηγούμενου έτους, ανεξάρτητα από τα διαφορετικά επιτεύγματα ή ανάγκες. Δεν αποτελεί έκπληξη η διαπίστωση ότι, παρά τη σημαντική αύξηση της εθνικής και ευρωπαϊκής δημόσιας επένδυσης στην Ανώτατη Εκπαίδευση, τις τελευταίες δεκαετίες στη χώρα μας (5^η στην Ευρώπη και 10^η στον κόσμο το 2005, ως ποσοστό του ΑΕΠ), και χωρίς να συνυπολογίζονται όλες οι πηγές εσόδων των Ιδρυμάτων, η συνολική απόδοσή και αποδοτικότητα των δημόσιων πόρων, ως προς ουσιώδεις δείκτες, είναι από τις χαμηλότερες (24^η στην Ευρώπη).

Οι θεσμικές αδυναμίες του σημερινού πλαισίου εποπτείας και χρηματοδότησης εντείνονται και από τις αδυναμίες των άλλων φορέων της δημόσιας διοίκησης (π.χ. κανόνες δημόσιου λογιστικού, υπηρεσίες δημοσιονομικού ελέγχου) με τους οποίους τα Ιδρύματα, απαραίτητα συνεργάζονται. Το συνολικό πλαίσιο λειτουργίας περιορίζει την ευελιξία των Ιδρυμάτων, τις δυνατότητες πλήρους και ουσιαστικής αυτοδιοίκησής τους και τη δυνατότητά τους να διαμορφώνουν τους δικούς τους στόχους, στρατηγική και ιδιαίτερη ταυτότητα και φυσιογνωμία. Περιορίζει την πρωτοβουλία, την ευθύνη, και τη δυνατότητα των Ιδρυμάτων να βελτιώνουν συνεχώς την ποιότητά τους. Ενισχύει την εσωστρέφεια στην ανάπτυξη των εκπαιδευτικών και ερευνητικών τους δραστηριοτήτων. Περιορίζει τις υπαρκτές δυνατότητες των Ιδρυμάτων να αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά τις διαφοροποιημένες τους εσωτερικές ανάγκες, να ανταποκρίνονται αποτελεσματικά και με ποιότητα στις αυξημένες, μεταβαλλόμενες, διαφορετικές και υψηλές προσδοκίες της κοινωνίας, και στις μεταβαλλόμενες ανάγκες της οικονομίας για Εκπαίδευση και έρευνα υψηλής ποιότητας.

Οι αδυναμίες του σημερινού εξωτερικού πλαισίου λειτουργίας των Ιδρυμάτων Ανώτατης Εκπαίδευσης επιτείνονται από τις αδυναμίες στην εσωτερική οργάνωση και διοίκησή τους. Ο σημερινός τρόπος εσωτερικής οργάνωσης και διοίκησης των Ιδρυμάτων, των σχολών, των τμημάτων, των διοικητικών τους υπηρεσιών και των υπηρεσιών τους προς τους φοιτητές είναι επίσης παρωχημένος. Ο τρόπος εκλογής των διοικητικών οργάνων των Ιδρυμάτων, ο περιορισμός της λογοδοσίας τους σε αυτούς τους οποίους διοικούν, δημιουργεί αναποτελεσματικές εξαρτήσεις και αδράνειες.

Θεμελιώδεις και συνταγματικά κατοχυρωμένες ελευθερίες των μελών της ακαδημαϊκής κοινότητας δεν είναι στην πράξη διασφαλισμένες. Καθηγητές και φοιτητές βρίσκονται συχνά σε κατάσταση ομηρίας και αδιεξόδου. Φαινόμενα βίας, κομματισμού και ευνοιοκρατίας δεν αποτρέπονται αποτελεσματικά, η δημόσια περιουσία δεν προστατεύεται και δεν αξιοποιείται με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο, προς όφελος των μελών της ακαδημαϊκής κοινότητας και της κοινωνίας. Η εσωτερική και εξωτερική διαφάνεια της λειτουργίας των Ιδρυμάτων και των διοικητικών οργάνων τους δεν είναι πάντοτε -όπως θα έπρεπε- υποδειγματική για ολόκληρη την πολιτεία και την κοινωνία. Η εκπαιδευτική και ερευνητική εσωστρέφεια των Ιδρυμάτων είναι συχνά ο κανόνας. Η ανταπόκριση των Ιδρυμάτων στις ανάγκες και προσδοκίες της ευρύτερης κοινωνίας για μόρφωση, παραγωγή και διάδοση της γνώσης, για Εκπαίδευση και Έρευνα με ποιότητα και αντίκρισμα, όχι μόνο σε τοπικό αλλά και σε διεθνές επίπεδο, συνεχώς περιορίζεται.

Οι διαφωνίες, διαφορές και συγκρούσεις μεταξύ των μελών της ακαδημαϊκής κοινότητας ή μεταξύ των μελών και των οργάνων των Ιδρυμάτων σε πολλές περιπτώσεις δεν επιλύονται αποτελεσματικά από το ίδιο το Ίδρυμα. Η παραπομπή τους στις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Παιδείας περιορίζει την αυτοτέλεια των Ιδρυμάτων. Η δικαστική αντιμετώπιση είναι χρονοβόρα, με σημαντικό ψυχικό και οικονομικό κόστος για τους εμπλεκόμενους.

Τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα της χώρας αποτελούν οργανικό μέρος του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης και Έρευνας. Πολλά μέλη του εκπαιδευτικού προσωπικού των Ιδρυμάτων διαπρέπουν σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Ωστόσο, τα Ιδρύματα ως θεσμοί με τη σημερινή τους μορφή δεν μπορούν να

ανταποκριθούν αποτελεσματικά στις νέες προκλήσεις. Ο διαφορετικός βαθμός συμμετοχής και αξιοποίησης των εκπαιδευτικών και ερευνητικών ευκαιριών και δυνατοτήτων από τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα εντείνει, περαιτέρω, τις μεταξύ τους ποιοτικές διαφορές. Η αλληλεπίδραση και αλληλεξάρτηση των Ιδρυμάτων με το ευρωπαϊκό και παγκόσμιο περιβάλλον συχνά περιορίζεται. Οι αδυναμίες του σημερινού πλαισίου εποπτείας των Ιδρυμάτων, η περιορισμένη αυτοδιοίκησή τους, η εσωτερική τους οργάνωση και διοίκηση, και ο κατακερματισμός των Ιδρυμάτων δημιουργούν άνισες -μεταξύ τους- δυνατότητες αξιοποίησης των ευκαιριών που διαμορφώνονται σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο.

Με τις προτάσεις που θέτουμε σε δημόσια διαβούλευση για την αλλαγή του τρόπου εποπτείας, οργάνωσης και διοίκησης των Ιδρυμάτων επιδιώκουμε να αντιμετωπίσουμε και αναστρέψουμε τις οργανωτικές και λειτουργικές αδυναμίες και να οικοδομήσουμε τη νέα ταυτότητα της ελληνικής Ανώτατης Εκπαίδευσης. Οι στόχοι μας είναι υψηλοί όχι όμως ανέφικτοι. **Το νέο δημόσιο Πανεπιστήμιο, το νέο δημόσιο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα που οικοδομούμε πρέπει να υπηρετεί τον πολίτη και να πρωταγωνιστεί στην ποιότητα, την αριστεία, το κύρος και το σεβασμό στην Ευρώπη και τον κόσμο.**

Η νέα ταυτότητα των Ιδρυμάτων θα επιτευχθεί με:

- νέο λιτό νομοθετικό πλαίσιο και αποτελεσματικούς -δημόσια ελεγχόμενους- Εσωτερικούς Κανονισμούς λειτουργίας των Ιδρυμάτων
- ενίσχυση της αυτοδιοίκησης των Ιδρυμάτων, σύμφωνα με τις συνταγματικές διατάξεις, με ταυτόχρονη δημιουργία ισχυρών και αποτελεσματικών θεσμικών αντίβαρων
- ισχυρούς και αποτελεσματικούς μηχανισμούς κοινωνικής λογοδοσίας και στόχο την αριστεία στην Εκπαίδευση και την Έρευνα
- νέα ισχυρή, ευέλικτη, δυναμική ηγεσία των Ιδρυμάτων με δυνατότητα πρωτοβουλίας και σύνθεσης, αποτελεσματικότητα και αρμοδιότητες, ικανή να εμπνέει εμπιστοσύνη στην κοινωνία και την πολιτεία
- Ιδρύματα που καθορίζει το καθένα τους στόχους του, τη δική του ιδιαίτερη εκπαιδευτική και ερευνητική φυσιογνωμία, στρατηγική, δομή και λειτουργία, στο πλαίσιο της εθνικής στρατηγικής για την Ανώτατη Εκπαίδευση και του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης και Έρευνας
- Ιδρύματα που λειτουργούν με υποδειγματικά διαφανείς διαδικασίες και πολυετείς -αμοιβαία δεσμευτικές- προγραμματικές συμφωνίες με την πολιτεία
- διαρκή αξιολόγηση των Ιδρυμάτων στη βάση στόχων και επιτευγμάτων, και τα αποτελέσματα της λειτουργίας τους, όπως διαμορφώνονται στο πλαίσιο των προγραμματικών συμφωνιών τους με την πολιτεία
- Ιδρύματα που ανταποκρίνονται αποτελεσματικά στους διεθνείς κανόνες ακαδημαϊκής δεοντολογίας
- ανανεωμένα προγράμματα σπουδών, με πιστοποίηση της ποιότητάς τους από διεθνείς επιστημονικές επιτροπές
- συνενώσεις εκπαιδευτικών και ερευνητικών Ιδρυμάτων με στόχο τη δημιουργία της απαραίτητης κρίσιμης μάζας για βέλτιστα εκπαιδευτικά και επιστημονικά αποτελέσματα
- Ιδρύματα εξωστρεφή που αλληλεπιδρούν αποτελεσματικά με το εξωτερικό κοινωνικό τους περιβάλλον, τοπικό, εθνικό, ευρωπαϊκό και παγκόσμιο

- Ιδρύματα που πρωταγωνιστούν διεθνώς στη βάση της ακαδημαϊκής τους ποιότητας και αριστείας
- Ιδρύματα που πρωταγωνιστούν στην καινοτομία και τη μεταφορά γνώσης και τεχνολογίας στην κοινωνία και την οικονομία.

Το Συμβούλιο του Ιδρύματος: αναγκαία προϋπόθεση για την ενίσχυση της αυτοδιοίκησης

Για την αποτελεσματική διακυβέρνηση κάθε οργανισμού, απαιτείται ισχυρή διοίκηση, χωρίς εξαρτήσεις εντός και εκτός του οργανισμού, με συνέχεια και προσήλωση σε μακροπρόθεσμη στρατηγική. Η διοίκηση πρέπει να ελέγχεται και να λογοδοτεί σε επίσης ανεξάρτητο σώμα, το οποίο απολαμβάνει της εμπιστοσύνης της ακαδημαϊκής κοινότητας, των κοινωνικών και οικονομικών φορέων και της πολιτείας.

Η εμπειρία έχει δείξει ότι όταν η λειτουργία και οι αποφάσεις των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων λαμβάνονται μόνο εσωτερικά, τα αποτελέσματα δεν είναι πάντοτε υποδειγματικά, όπως απαιτείται. Επίσης, η εμπειρία από την εποπτεία των Ιδρυμάτων από το Υπουργείο Παιδείας έχει δείξει ότι το Υπουργείο Παιδείας ασκεί μόνο γραφειοκρατικό έλεγχο και δεν έχει την ευχέρεια -αλλά ούτε και πρέπει- να εμπλέκεται στα επιμέρους θέματα που αφορούν τα ίδια τα Ιδρύματα.

Για την ενίσχυση της αυτοδιοίκησης, που εκτός από συνταγματική επιταγή αποτελεί και κεντρική στρατηγική επιλογή, απαιτείται η εκχώρηση αρμοδιοτήτων, τις οποίες σήμερα έχει το Υπουργείο. Είναι απαραίτητη η δημιουργία οργανισμών που θα λειτουργούν με υψηλή αποτελεσματικότητα, διαφάνεια, και θα υπόκεινται σε ουσιαστική λογοδοσία. Η ενίσχυση της αυτοδιοίκησης των Ιδρυμάτων Ανώτατης Εκπαίδευσης ικανοποιεί ένα ισχυρό και για πολλά χρόνια σταθερό αίτημα της ακαδημαϊκής κοινότητας, που αποσκοπεί στη συνεχή βελτίωση της ποιότητας της Ανώτατης Εκπαίδευσης.

Στο πλαίσιο αυτό, και στη βάση της ευρωπαϊκής αλλά και διεθνούς εμπειρίας και πρακτικής, επιλέγεται η μετάβαση από το σημερινό σύστημα διοίκησης σε αυτό της διοίκησης από δύο όργανα με διακριτή σύνθεση και αρμοδιότητες. Για τα Πανεπιστήμια τα όργανα αυτά είναι η Σύγκλητος και το Συμβούλιο. Για τα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα τα ανάλογα όργανα είναι η Συνέλευση και το Συμβούλιο.

Για την ενίσχυση της αυτοδιοίκησης των Ιδρυμάτων απαιτείται η μεταβίβαση, από την πολιτεία στα ίδια τα Ιδρύματα, ουσιαστικών αρμοδιοτήτων καθοριστικών για την ποιοτική, αποτελεσματική και δημοκρατική τους λειτουργία. Για την επιτυχή αλλαγή της Ανώτατης Εκπαίδευσης, ο τρόπος συγκρότησης, η σύνθεση και οι αρμοδιότητες του Συμβουλίου σε κάθε Ίδρυμα είναι ιδιαίτερα υπεύθυνα απόφαση. Το Συμβούλιο κάθε Ιδρύματος είναι απαραίτητο να απολαμβάνει την εμπιστοσύνη όλης της ακαδημαϊκής κοινότητας του Ιδρύματος, της πολιτείας και της κοινωνίας. Για το λόγο αυτό θα πρέπει να απαρτίζεται τόσο από εσωτερικά μέλη του Ιδρύματος όσο και από μέλη που δεν ανήκουν σε αυτό.

Στόχος της διαβούλευσης είναι ο λεπτομερής προσδιορισμός:

- της σύνθεσης,
- του τρόπου συγκρότησης, και
- της κατανομής αρμοδιοτήτων μεταξύ των οργάνων της νέας διοίκησης των Ιδρυμάτων ώστε να πληρούνται οι απαραίτητες προϋποθέσεις αποτελεσματικής, διαφανούς και ποιοτικής λειτουργίας.

Οι αρμοδιότητες της Συγκλήτου/Συνέλευσης και του Συμβουλίου: ευθύνη και διακριτοί ρόλοι

Όλα τα ακαδημαϊκά ζητήματα του Ιδρύματος παραμένουν στην αρμοδιότητα της Συγκλήτου/Συνέλευσης του Ιδρύματος. Το Συμβούλιο προτείνεται να έχει την ευθύνη για:

- τη στρατηγική ανάπτυξης του Ιδρύματος (συνεργασίες κ.α.)
- την έγκριση του προϋπολογισμού
- την έγκριση του προγραμματισμού και της προγραμματικής συμφωνίας με την πολιτεία
- την έγκριση του απολογισμού λειτουργίας
- την αξιοποίηση της περιουσίας του Ιδρύματος
- τις διαδικασίες εσωτερικού ελέγχου και την τήρηση του Εσωτερικού Κανονισμού λειτουργίας
- την έγκριση και αναθεώρηση του πλαισίου λειτουργίας του (Εσωτερικός Κανονισμός Λειτουργίας, οργανόγραμμα κ.α.)
- την επιλογή του Πρύτανη/Προέδρου ΤΕΙ και την παύση των καθηκόντων του
- την έγκριση της ευρωπαϊκής και διεθνούς στρατηγικής του Ιδρύματος

Η σύνθεση του Συμβουλίου: ευθύνη, ηγεσία, κοινωνική λογοδοσία και αλληλεπίδραση

Το Συμβούλιο αποτελείται από άμεσα εκλεγμένα μέλη της ακαδημαϊκής κοινότητας του Ιδρύματος και από εξωτερικά μέλη. Τα εξωτερικά μέλη του Συμβουλίου είναι σημαντικές προσωπικότητες που έχουν διακριθεί σε διάφορους τομείς της επιστήμης, των γραμμάτων, των τεχνών και της ευρύτερης κοινωνίας, τα οποία επιλέγονται ως άτομα και όχι ως ex officio εκπρόσωποι φορέων ή οργανισμών.

Στο Συμβούλιο εκπροσωπούνται οι φοιτητές και το λοιπό μη ακαδημαϊκό προσωπικό του Ιδρύματος.

Η σύνθεση του Συμβουλίου, τα χαρακτηριστικά των μελών του και ο τρόπος συγκρότησής του αποτελούν μέρος της παρούσας διαβούλευσης¹.

¹ Για τη διευκόλυνση της διαδικασίας διαβούλευσης παραθέτουμε συνημμένα την Έκθεση του δικτύου ΕΥΡΩΔΙΚΗ «Διακυβέρνηση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ευρώπη: Πολιτικές, δομές, χρηματοδότηση και ακαδημαϊκό προσωπικό», 2008.

Η Σύγκλητος/Συνέλευση αποτελείται από τον Πρύτανη/Πρόεδρο ΤΕΙ, τους Κοσμητορες/Διευθυντές Σχολών και εκπροσώπους των φοιτητών και των λοιπών κατηγοριών του προσωπικού.

Οι αποφάσεις όλων των οργάνων του Ιδρύματος δημοσιοποιούνται στο διαδίκτυο.

Πρύτανης

Την ευθύνη της ακαδημαϊκής διοίκησης του Ιδρύματος έχει ο Πρύτανης και η Σύγκλητος.

Ο Πρύτανης θα πρέπει να έχει υψηλά ακαδημαϊκά προσόντα. Ο Πρύτανης μπορεί να είναι καθηγητής Πανεπιστημίου της Ελλάδας ή του εξωτερικού. Εφόσον Πρύτανης εκλεγεί καθηγητής άλλου Πανεπιστημίου, ταυτόχρονα του προσφέρεται θέση καθηγητή στο γνωστικό του αντικείμενο, στο Ίδρυμα στο οποίο εκλέγεται.

Ο Πρύτανης επιλέγεται από το Συμβούλιο μετά από διεθνή πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος και τη γνώμη του ακαδημαϊκού προσωπικού του Ιδρύματος (ο τρόπος έκφρασης της γνώμης αυτής αποτελεί θέμα της διαβούλευσης). Την πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος συντάσσει το Συμβούλιο του Ιδρύματος.

Πρόεδρος του ΤΕΙ

Την ευθύνη της ακαδημαϊκής διοίκησης του Ιδρύματος έχει ο Πρόεδρος και η Συνέλευση του ΤΕΙ.

Ο Πρόεδρος του ΤΕΙ θα πρέπει να έχει υψηλά ακαδημαϊκά προσόντα. Ο Πρόεδρος του ΤΕΙ μπορεί να είναι καθηγητής ΤΕΙ ή Πανεπιστημίου της Ελλάδας ή του εξωτερικού. Εφόσον Πρόεδρος του ΤΕΙ εκλεγεί καθηγητής άλλου ΤΕΙ, ταυτόχρονα του προσφέρεται θέση καθηγητή στο γνωστικό του αντικείμενο, στο Ίδρυμα στο οποίο εκλέγεται.

Ο Πρόεδρος του ΤΕΙ επιλέγεται από το Συμβούλιο μετά από διεθνή πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος και τη γνώμη του ακαδημαϊκού προσωπικού του Ιδρύματος (ο τρόπος έκφρασης της γνώμης αποτελεί θέμα της διαβούλευσης). Την πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος συντάσσει το Συμβούλιο του Ιδρύματος.

Ακαδημαϊκή Δεοντολογία

Για την αμερόληπτη και γρήγορη αντιμετώπιση διαφορών και συγκρούσεων μεταξύ μελών της ακαδημαϊκής κοινότητας (διδασκτικό και διοικητικό προσωπικό και φοιτητές), τη διασφάλιση των δικαιωμάτων τους, την προστασία τους έναντι αδικιών και την τήρηση των κανόνων της νομιμότητας, στο πλαίσιο της μέχρι τώρα διαβούλευσης, έχουν διαμορφωθεί οι εξής δύο προτάσεις:

Πρόταση 1

Θεσμοθέτηση του Ακαδημαϊκού Συνηγούρου, στο πλαίσιο του Συνηγούρου του Πολίτη, ως αρχής διευθέτησης των ενδοακαδημαϊκών διαφορών.

Πρόταση 2

Συγκρότηση ανεξάρτητου Εθνικού Συμβουλίου Ακαδημαϊκής και Ερευνητικής Δεοντολογίας.

Ζητήματα προσωπικού

Το προσωπικό των Πανεπιστημίων και των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων ανήκει στο Ίδρυμα και αποτελείται από το διδακτικό και από το λοιπό προσωπικό (τεχνικό και διοικητικό).

Για το διδακτικό προσωπικό των Πανεπιστημίων προτείνονται τα εξής:

- Οι βαθμίδες του διδακτικού προσωπικού περιορίζονται σε τρεις (Καθηγητές, Αναπληρωτές Καθηγητές, Επίκουροι Καθηγητές).
- Η εξέλιξη του διδακτικού προσωπικού κρίνεται με κλειστή διαδικασία.
- Η μονιμότητα διασφαλίζεται στη βαθμίδα του Αναπληρωτή Καθηγητή.
- Καταργείται ο θεσμός του διδάσκοντα με βάση το ΠΔ 407 και αντικαθίσταται από το θεσμό του Λέκτορα με κυρίως διδακτικά καθήκοντα. Η θέση του λέκτορα δεν αποτελεί εξελίξιμη βαθμίδα.
- Τα χαρακτηριστικά του λοιπού προσωπικού των Πανεπιστημίων (π.χ. ΕΕΔΠ, ΕΤΕΠ, Διοικητικό κλπ.) εξειδικεύονται στον Εσωτερικό Κανονισμό λειτουργίας του Ιδρύματος.

Για το διδακτικό προσωπικό των ΤΕΙ προτείνονται τα εξής:

- Οι βαθμίδες του διδακτικού προσωπικού παραμένουν τέσσερις (Καθηγητές, Αναπληρωτές Καθηγητές, Επίκουροι Καθηγητές, Καθηγητές Εφαρμογών).
- Η εξέλιξη του διδακτικού προσωπικού κρίνεται με κλειστή διαδικασία.
- Η μονιμότητα του διδακτικού προσωπικού διασφαλίζεται στη βαθμίδα του Αναπληρωτή Καθηγητή.
- Τα χαρακτηριστικά του λοιπού προσωπικού των ΤΕΙ (π.χ. ΕΡΔΠΠ, ΕΤΠ, Διοικητικό κλπ.) θα εξειδικεύονται στον Εσωτερικό Κανονισμό λειτουργίας του Ιδρύματος.

Προϋποθέσεις εκλογής

Οι προϋποθέσεις εκλογής μελών του διδακτικού προσωπικού των Ιδρυμάτων αποτελούν στοιχείο της ταυτότητας κάθε Ιδρύματος και της διαδικασίας διαμόρφωσης της στρατηγικής και της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας του και αποτελεί στοιχείο της αξιολόγησής του από ανεξάρτητη αρχή.

Για τις προϋποθέσεις που απαιτούνται για εκλογή σε θέση διδακτικού προσωπικού προτείνονται τα εξής:

- τα απαιτούμενα προσόντα καθορίζονται από το Ίδρυμα στον Εσωτερικό Κανονισμό Λειτουργίας,
- το γνωστικό αντικείμενο των θέσεων που προκηρύσσονται προσδιορίζεται με βάση τις ανάγκες υλοποίησης των προγραμμάτων σπουδών,
- τα εκλεκτορικά σώματα είναι διεθνούς σύνθεσης,
- τα Ίδρύματα συντάσσουν και δημοσιοποιούν καταλόγους εξωτερικών κριτών ανά γνωστικό πεδίο,
- οι μόνιμοι καθηγητές υπόκεινται σε περιοδική διαδικασία αξιολόγησης ως προς το ερευνητικό τους έργο από επιτροπές κρίσης διεθνούς σύνθεσης,
- οι υπηρετούντες σήμερα μόνιμοι καθηγητές αξιολογούνται μετά από αίτησή τους.

Ταυτόχρονη υπηρετήση σε ελληνικό και σε ΑΕΙ άλλης χώρας

Θεσμοθετείται η δυνατότητα στα Πανεπιστήμια και τα ΤΕΙ να εκλέγουν καθηγητές, οι οποίοι ήδη υπηρετούν σε αναγνωρισμένα Ίδρύματα του εξωτερικού, χωρίς οι τελευταίοι να υποχρεούνται να παραιτηθούν από τη θέση τους στο εξωτερικό.

Οι καθηγητές που εκλέγονται με αυτό το καθεστώς θα πρέπει να απασχολούνται στην Ελλάδα για ένα διάστημα τουλάχιστον τριών μηνών ανά έτος, με ανάλογες αποδοχές.

Η διαδικασία και τα κριτήρια επιλογής των καθηγητών αυτών είναι ίδια με αυτά της επιλογής του λοιπού διδακτικού προσωπικού.

Αναστολή καθηκόντων

Τα μέλη του διδακτικού προσωπικού μπορούν, μετά από άδεια της Σχολής και την έγκριση του Συμβουλίου, να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους σε φορείς εκτός του Ίδρυματος. Στην περίπτωση αυτή, τελούν σε αναστολή των καθηκόντων τους στο Ίδρυμα. Ο χρόνος αναστολής καθορίζεται από κάθε ΑΕΙ αλλά -προτείνεται- να μην υπερβαίνει τα πέντε (5) έτη.

Διδακτορικοί φοιτητές και υπότροφοι

Το κάθε Πανεπιστήμιο καθορίζει τους όρους και τις προϋποθέσεις εκπόνησης διδακτορικής διατριβής, όπως επίσης και της υποτροφίας που μπορεί να χορηγεί σε υποψήφιους διδάκτορες ανάλογα με το προσφερόμενο έργο.

Μεταδιδακτορικοί Υπότροφοι

Κάθε Ίδρυμα ορίζει τις διαδικασίες πρόσληψης και απασχόλησης μεταδιδακτορικών υποτρόφων.

Θέσεις Διοικητικού και Τεχνικού Προσωπικού

Κάθε Ίδρυμα, ανάλογα με τις ανάγκες του και τον διαθέσιμο προϋπολογισμό του, προσδιορίζει το διοικητικό και τεχνικό προσωπικό του Οργανισμού του. Το προσωπικό αυτό προσλαμβάνεται μετά από δημόσια προκήρυξη και την ευθύνη των διαδικασιών πρόσληψης έχει ο Κοσμήτορας/Διευθυντής κάθε σχολής με την έγκριση

του Πρύτανη/Προέδρου του ΤΕΙ και την επικύρωση του Συμβουλίου του Ιδρύματος. Οι ήδη υπηρετούντες διοικητικοί υπάλληλοι και μέλη του τεχνικού προσωπικού εντάσσονται στις θέσεις που διαμορφώνονται. Όσοι από αυτούς δεν επιθυμούν την τοποθέτηση αυτή έχουν το δικαίωμα μετάταξης σε άλλες υπηρεσίες του δημοσίου.

Μεταβατικές διατάξεις

Σε όλες τις περιπτώσεις των αλλαγών σε ζητήματα που αφορούν το προσωπικό, θα προβλεφθούν μεταβατικές διατάξεις για τα υπηρετούντα μέλη, οι οποίες θα εξειδικευτούν στο πλαίσιο της διαβούλευσης.

Οικονομική αυτοτέλεια: ευελιξία και αποτελεσματικότητα

Για την ενδυνάμωση της αποτελεσματικότητας της λειτουργίας των Ιδρυμάτων και τον περιορισμό γραφειοκρατικών και χρονοβόρων διαδικασιών, η πλήρης διαχείριση των οικονομικών των Ιδρυμάτων, συμπεριλαμβανομένης της μισθοδοσίας, περιέρχεται στα ίδια τα Ιδρύματα.

Το ύψος των μισθών του προσωπικού των Ιδρυμάτων καθορίζεται από την πολιτεία, ιδιαίτερα ως προς τα ελάχιστα όρια. Η πολιτεία χρηματοδοτεί το προσωπικό των Ιδρυμάτων σύμφωνα με τις προγραμματικές συμφωνίες. Τα Ιδρύματα μπορούν να διαμορφώνουν τη δική τους συμπληρωματική πολιτική, ώστε να ανταποκρίνεται στις ιδιαίτερες ακαδημαϊκές και επιστημονικές τους ανάγκες, προκειμένου να προσελκύουν επιστήμονες υψηλού κύρους ή/και για την παροχή πρόσθετων κινήτρων στο προσωπικό τους.

Για την ενθάρρυνση δωρεών προς τα Ιδρύματα προτείνεται η απαλλαγή από τη φορολόγησή τους.

Προγραμματικές συμφωνίες: εργαλείο ανάπτυξης της πολυτοπίας και της ιδιαίτερης ταυτότητας Ιδρυμάτων υψηλής ποιότητας

Τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα αποκτούν αποφασιστικό ρόλο στη διαμόρφωση της στρατηγικής ανάπτυξης και της εκπαιδευτικής και ερευνητικής ταυτότητά τους. Κάθε Ίδρυμα αποφασίζει και προγραμματίζει τη στρατηγική ανάπτυξής του και διαμορφώνει την ιδιαίτερη φυσιογνωμία και αποστολή του. Τα Ιδρύματα χρηματοδοτούνται από την πολιτεία, στη βάση –αμοιβαία δεσμευτικών- προγραμματικών συμφωνιών. Οι προγραμματικές συμβάσεις των Ιδρυμάτων με την πολιτεία εξελίσσονται σε εργαλείο στρατηγικής ανάπτυξης κάθε Ιδρύματος, ενταγμένης στο πλαίσιο της εθνικής και της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την Ανώτατη Εκπαίδευση, την έρευνα, την τεχνολογική ανάπτυξη, την καινοτομία και τη Διά Βίου Μάθηση. Στο πλαίσιο των προγραμματικών συμφωνιών του με την πολιτεία κάθε Ίδρυμα διαμορφώνει:

- την ιδιαίτερη ταυτότητά του στο πλαίσιο της αποστολής του
- τους στόχους του και τον τρόπο επίτευξής τους

- την εκπαιδευτική και ερευνητική του φυσιογνωμία, συμπεριλαμβανομένου και του αριθμού των εισακτέων φοιτητών
- τη στρατηγική ανάπτυξης του στο πλαίσιο της εθνικής στρατηγικής για την Ανώτατη Εκπαίδευση και Έρευνα και του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης και Έρευνας.

Χρηματοδότηση: Ποιότητα, αξιολόγηση, διαφάνεια, λογοδοσία, αποτελεσματικότητα

Νέοι κανόνες: έμφαση στα επιτεύγματα των Ιδρυμάτων

Στο νέο πλαίσιο αυτοδιοικούμενης λειτουργίας των Ιδρυμάτων, η διαφάνεια της λειτουργίας της πολιτείας και των Ιδρυμάτων, οι κανόνες χρηματοδότησης και ο έλεγχος επίτευξης των συμπεφωνημένων στόχων και αποτελεσμάτων καθίσταται καθοριστικό στοιχείο για την αποτελεσματική επίτευξη των στόχων της εθνικής στρατηγικής για την Ανώτατη Εκπαίδευση και Έρευνα, την ποιότητα και αριστεία των Ιδρυμάτων.

Ένα μέρος της δημόσιας χρηματοδότησης των Ιδρυμάτων από την πολιτεία κατανέμεται στα Ιδρύματα στη βάση δεικτών ποιότητας και των επιτευγμάτων τους. Οι δείκτες αυτοί μεταβάλλονται περιοδικά ώστε να επιτυγχάνονται οι μεταβαλλόμενοι στόχοι και οι προτεραιότητες της εθνικής στρατηγικής για την Ανώτατη Εκπαίδευση. Οι διοικήσεις των Ιδρυμάτων αποκτούν συγκεκριμένα κίνητρα, προκειμένου να συμμετέχουν αποτελεσματικά στην υλοποίηση της εθνικής στρατηγικής, την ανάπτυξη της ιδιαίτερης ταυτότητάς τους, την επίτευξη των στόχων τους και τη συνεχή βελτίωση της ποιότητάς τους. Τα Ιδρύματα επιβραβεύονται για τα επιτεύγματά τους με συγκεκριμένο τρόπο. Από τους δείκτες αυτούς, στη διαβούλευση, προτείνονται ενδεικτικά, οι εξής:

- αριθμός αποφοίτων/εισερχόμενους φοιτητές
- αριθμός των φοιτητών, ανάλογα με το είδος της ειδίκευσής τους (ιατρική, πολυτεχνείο, οικονομικά, κ.λπ.)
- αριθμός αλλοδαπών φοιτητών
- αριθμός φοιτητών που προσελκύονται στο Ίδρυμα μέσω των ευρωπαϊκών εκπαιδευτικών προγραμμάτων (Ερασμος κ.ά.)
- αριθμός φοιτητών που αποστέλλονται στο εξωτερικό μέσω ευρωπαϊκών εκπαιδευτικών προγραμμάτων (Ερασμος κ.ά.)
- προσφερόμενες υποτροφίες και βραβεία, ιδίως με προσέλκυση εξωτερικών πόρων και χορηγιών
- βαθμός αξιοποίησης πόρων του Ιδρύματος
- αποδοτικότητα διαχείρισης επιπλέον εσόδων (π.χ. γενικά έξοδα ερευνητικών και αναπτυξιακών έργων)
- αριθμός απλών συμμετοχών σε διεθνή ανταγωνιστικά προγράμματα έρευνας της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- αριθμός συμμετοχών με συντονιστικό ρόλο σε ανταγωνιστικά προγράμματα έρευνας της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- αριθμός μελών του επιστημονικού προσωπικού με χρηματοδότηση από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Έρευνας

- αριθμός Κέντρων Αριστείας στην Εκπαίδευση και την οργάνωση της μάθησης
- αριθμός Κέντρων Αριστείας στην Έρευνα
- αριθμός φοιτητών σε προγράμματα Διά Βίου Μάθησης
- αριθμός φοιτητών/αποφοίτων με αναπηρίες
- πορεία επαγγελματικής ένταξης των αποφοίτων
- αριθμός ανδρών/γυναικών στο επιστημονικό και διοικητικό προσωπικό
- αριθμός διδακτικού και ερευνητικού προσωπικού που κατέχει θέσεις στα κεντρικά όργανα διοίκησης διεθνών ακαδημαϊκών ή ερευνητικών οργανισμών, ή διεθνών επιστημονικών εταιρειών.
- αριθμός συμφωνιών συνεργασίας με άλλα Ιδρύματα Ανώτατης Εκπαίδευσης της Ελλάδας ή του εξωτερικού,

Οι παραπάνω προτεινόμενοι δείκτες ποιότητας και αποτελεσματικότητας θα εξειδικευτούν και εμπλουτιστούν περαιτέρω, στο πλαίσιο του διαλόγου και της δημόσιας διαβούλευσης, λαμβάνοντας υπόψη το διακριτό ρόλο και αποστολή των Ιδρυμάτων των δύο τομέων της Ανώτατης Εκπαίδευσης, ώστε να αποτελέσουν έναν αρχικό οδηγό στη διαμόρφωση των κριτηρίων χρηματοδότησης. Σημειώνεται ότι οι δείκτες σε καμία περίπτωση δεν αντιμετωπίζονται ως απόλυτα κριτήρια, αλλά ως εργαλεία που αναδεικνύουν τις τάσεις προς βελτίωση ή όχι.

Θεσμοί χρηματοδότησης: διαφάνεια και εμπιστοσύνη

Η πολιτεία οργανώνει ειδική υπηρεσία, η οποία με την υποστήριξη ειδικών επιστημόνων και φορέων, αναλαμβάνει τη διαπραγμάτευση και την υπογραφή των προγραμματικών συμβάσεων με τα Ιδρύματα, τη διαχείριση και κατανομή της δημόσιας χρηματοδότησης στα Ιδρύματα, την κοστολόγηση των υπηρεσιών, την επεξεργασία σχετικών δεικτών και προτύπων, και τη συλλογή των απαραίτητων στοιχείων από τα επιμέρους Ιδρύματα. Είναι αναγκαίο να λειτουργεί με υποδειγματική διαφάνεια και να απολαμβάνει την εμπιστοσύνη της πολιτείας, των Ιδρυμάτων, και ολόκληρης της κοινωνίας.

Αποστολή του νέας υπηρεσίας αποτελεί η υλοποίηση της εθνικής στρατηγικής για την Ανώτατη Εκπαίδευση. Παράλληλα, υποστηρίζει το Υπουργείο Παιδείας στον επιτελικό του ρόλο που είναι η διαμόρφωση της εθνικής στρατηγικής για την Ανώτατη Εκπαίδευση, σε διαρκή διαβούλευση με τους εκπαιδευτικούς και τους κοινωνικούς φορείς.

Στη μέχρι τώρα διαβούλευση, για την οργάνωση και τη δομή της υπηρεσίας αυτής έχουν διαμορφωθεί τρεις εναλλακτικές προτάσεις τις οποίες θέτουμε για συζήτηση:

Πρόταση 1

Θεσμοθετείται νέα ανεξάρτητη αρχή με αρμοδιότητα τη χρηματοδότηση της Ανώτατης Εκπαίδευσης.

Πρόταση 2

Μετεξέλιξη της Ανεξάρτητης Αρχής για τη Διασφάλιση της Ποιότητας της Ανώτατης Εκπαίδευσης (Α.ΔΙ.Π.) σε Ανεξάρτητη Αρχή Αξιολόγησης, Πιστοποίησης και Χρηματοδότησης της Ανώτατης Εκπαίδευσης.

Πρόταση 3

Η διαχείριση της χρηματοδότησης γίνεται από ειδική υπηρεσία του Υπουργείου Παιδείας.

Υπηρεσίες υποστήριξης των φοιτητών

- έκδοση σύγχρονης ηλεκτρονικής κάρτας του φοιτητή που θα εξασφαλίζει την πρόσβαση σε όλες τις παρεχόμενες από τα Ιδρύματα υπηρεσίες
- οι παροχές προς τους φοιτητές (σίτιση, στέγαση κ.λπ.) θα γίνονται αποκλειστικά από τα ίδια τα Ιδρύματα με σχήματα συνεργασίας δημόσιου και ιδιωτικού τομέα
- νέο σύστημα φοιτητικών υποτροφιών και δανείων, με βάση και αντίστοιχα πρότυπα άλλων χωρών, και σε συνεννόηση με τον τραπεζικό τομέα για την περαιτέρω διευκόλυνση των ελληνικών οικογενειών.

Περιφερειακή στρατηγική και τοπική ανάπτυξη

Η οικοδόμηση μιας ισχυρής κοινωνίας της μάθησης και οικονομίας βασισμένης στη γνώση, τη δημιουργικότητα και την καινοτομία απαιτεί τη συνεργασία και την ενεργό συμμετοχή των τοπικών και περιφερειακών δυνάμεων. Απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχή διαμόρφωση και υλοποίηση της εθνικής στρατηγικής για την Ανώτατη Εκπαίδευση, την έρευνα και την καινοτομία είναι η κινητοποίηση και συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών.

Η εθνική στρατηγική είναι αναγκαίο να εμπλουτίζεται, εξειδικεύεται, συμπληρώνεται και υποστηρίζεται από τη στρατηγική κάθε περιφέρειας, με στόχο την αποτελεσματική συμβολή των Ιδρυμάτων Ανώτατης Εκπαίδευσης στην τοπική και περιφερειακή ανάπτυξη, καινοτομία, ευημερία και κοινωνική συνοχή.

Για την ενδυνάμωση του ρόλου των Ιδρυμάτων Ανώτατης Εκπαίδευσης στην τοπική ανάπτυξη, τη δημιουργική αλληλεπίδρασή τους με το εξωτερικό κοινωνικό και οικονομικό περιβάλλον, και την ανάδειξή τους σε τοπικά κέντρα παραγωγής και διάχυσης γνώσης, τεχνολογίας και καινοτομίας προτείνεται η σύσταση Περιφερειακών Συμβουλίων με επιστημονική και κοινωνική συμμετοχή. Το Περιφερειακό Συμβούλιο έχει συμβουλευτικό ρόλο στη διαμόρφωση της εθνικής στρατηγικής για την Ανώτατη Εκπαίδευση, την έρευνα, την τεχνολογική ανάπτυξη, την καινοτομία, τη Διά Βίου Μάθηση, καθώς και συντονιστικό ρόλο στη στρατηγική ανάπτυξης των Ιδρυμάτων Ανώτατης Εκπαίδευσης και των ερευνητικών κέντρων σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο.

Το Περιφερειακό Συμβούλιο επεξεργάζεται προτάσεις προς τα Ιδρύματα της μεταλυκειακής Εκπαίδευσης για την αποτελεσματική συνέργεια και τη δημιουργική χρήση πόρων και υποδομών.

Χωροταξική και θεματική αναδιάρθρωση

Τα ελληνικά Ιδρύματα Ανώτατης Εκπαίδευσης μπορούν και πρέπει να είναι διεθνώς αναγνωρίσιμα για την ακαδημαϊκή και ερευνητική τους ποιότητα. Όπως συμβαίνει και σε πολλές άλλες χώρες, ενθαρρύνουμε τις συνενώσεις Ιδρυμάτων με στόχο τη δημιουργία κρίσιμων μαζών που θα αποτελέσουν 'πυλώνες' αριστείας διεθνούς εμβέλειας.

Οι συνενώσεις εκπαιδευτικών και ερευνητικών Ιδρυμάτων αποτελούν νέα δυνατότητα και ευκαιρία για τη διαμόρφωση της νέας ταυτότητας των Ιδρυμάτων που επιδιώκεται. Η νέα αυτή ταυτότητα θα επιτρέψει τη στενή και αποτελεσματική συνεργασία των Ιδρυμάτων στην παραγωγή νέας γνώσης και στη διάχυσή της μέσω της οργάνωσης και προσφοράς νέων καινοτόμων προγραμμάτων σπουδών διεθνούς εμβέλειας.

Οι συνενώσεις Ιδρυμάτων και των τμημάτων τους θα διευρύνουν τις επιλογές των φοιτητών και τη διεπιστημονικότητα στη μάθηση. Επιπλέον, το μεγαλύτερο μέγεθος Ιδρυμάτων στο νέο πλαίσιο λειτουργίας και χρηματοδότησης θα διευρύνει τις δυνατότητες πλήρους αυτοδιοίκησης των Ιδρυμάτων, τα περιθώρια πρωτοβουλίας και διαμόρφωσης της νέας ταυτότητάς τους. Ταυτόχρονα, οι συνενώσεις θα επιτρέψουν στα Ιδρύματα τη μέγιστη δυνατή αξιοποίηση του διδακτικού και διοικητικού τους προσωπικού, τη μέγιστη δυνατή αξιοποίηση των υποδομών τους και τον περιορισμό των διοικητικών και διαχειριστικών δαπανών.

2. Πτυχία με αντίκρισμα: νέα οργάνωση της μάθησης και των προγραμμάτων σπουδών που διευκολύνουν την κινητικότητα και ενισχύουν τη διεπιστημονικότητα

Η σημερινή ακαδημαϊκή οργάνωση των προπτυχιακών και μεταπτυχιακών σπουδών στα Ιδρύματα Ανώτατης Εκπαίδευσης είναι στενά συνδεδεμένη με την εσωτερική διοικητική οργάνωση των Ιδρυμάτων, με επίκεντρο το Τμήμα, που αντιστοιχεί στο πρόγραμμα προπτυχιακών σπουδών, στο οποίο πραγματοποιείται η εισαγωγή των νέων φοιτητών. Η ακαδημαϊκή οργάνωση, με επίκεντρο το Τμήμα, επιβάλλει την επιλογή εκπαιδευτικής διαδρομής των μελλοντικών αποφοίτων ήδη πριν από την ολοκλήρωση του Λυκείου και την εισαγωγή τους στην Ανώτατη Εκπαίδευση. Συχνά το Τμήμα εισόδου είναι «τυχαίο» γεγονός ή αποτέλεσμα μερικών βαθμολογικών μορίων. Η άκαιρη επιλογή, συχνά στενών επιστημονικών εξειδικεύσεων, δυσχεραίνει τις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές προοπτικές και την επιτυχή επαγγελματική ένταξη των αποφοίτων και δεν παρέχει πάντα τα απαραίτητα εφόδια για δυνατότητες προσαρμογής στην παγκοσμιοποιημένη αγορά εργασίας.

Οι μέθοδοι διδασκαλίας και η οργάνωση της μάθησης δεν ενθαρρύνουν πάντα και αποτελεσματικά την πρωτοβουλία και την ενεργητική συμμετοχή των φοιτητών στις διαδικασίες μάθησης και οικοδόμησης των γνώσεων και των ικανοτήτων τους. Στο σημερινό πλαίσιο δίνεται, επιπλέον, δυσανάλογη έμφαση στον έλεγχο της απόκτησης γνώσεων (εξετάσεις) ευνοώντας την αποστήθισή τους, αντί της ολοκληρωμένης ανάπτυξης κριτικής επιστημονικής σκέψης και σύγχρονων δεξιοτήτων, απαραίτητων για την εμπάθунση στις σπουδές και την επιτυχή πορεία ζωής. Οι εκπαιδευτικοί στόχοι, τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα της μάθησης και τα προσόντα που αναπτύσσονται με την επιτυχή ολοκλήρωση των προγραμμάτων σπουδών και των μαθημάτων δεν είναι πάντα αποσαφηνισμένα και εκ των προτέρων γνωστά, στους φοιτητές, τη διοίκηση των Ιδρυμάτων και την κοινωνία. Οι καλές πρακτικές διδασκαλίας και οργάνωσης της μάθησης, συνδεδεμένης με τη σύγχρονη έρευνα και τις επιστημονικές εξελίξεις, είναι απαραίτητο να υποστηριχθούν ενεργά από τα εκπαιδευτικά Ιδρύματα. Η ανάδειξή τους από τα Ιδρύματα και η οριζόντια διάχυσή τους στις σχολές και τα Ιδρύματα της χώρας αποτελεί προτεραιότητα για την πολιτεία. Οι υπάρχουσες αναλογίες διδασκόντων και φοιτητών, αναμφίβολα, δυσχεραίνουν την καλύτερη οργάνωση της μάθησης.

Συχνά, η δομή των προγραμμάτων σπουδών δεν παρέχει επαρκή περιθώρια επιλογών για τους φοιτητές, στη βάση ακαδημαϊκών κριτηρίων. Η οριζόντια κινητικότητα των φοιτητών στη διάρκεια των σπουδών τους, η συμμετοχή τους σε διεθνή προγράμματα εκπαιδευτικών ανταλλαγών και η αναγνώριση των περιόδων σπουδών σε άλλα Ιδρύματα δεν διευκολύνεται. Η επιτυχής ένταξη στις συνεχώς μεταβαλλόμενες ανάγκες της αγοράς εργασίας, οι απαιτήσεις της σύγχρονης εποχής και οι προκλήσεις της παγκόσμιας κοινωνίας απαιτούν νέα σύγχρονα εκπαιδευτικά εφόδια, γνώσεις και ικανότητες για τους νέους και ισχυρούς πολίτες της Ευρώπης και του κόσμου. Η απόκτηση γνώσεων, εκπαιδευτικών εμπειριών με διεθνή ορίζοντα και η ανάπτυξη σύγχρονων διαπολιτισμικών δεξιοτήτων χρειάζονται ενεργό ενίσχυση και αποτελεσματική υποστήριξη.

Οι προτάσεις μας για τη βελτίωση της ποιότητας των σπουδών και της μάθησης, επιδιώκουν την ποιότητα διεθνούς εμβέλειας στις σπουδές και τη μάθηση, με

αντίκρισμα στη σύγχρονη αγορά εργασίας. Η νέα οργάνωση των σπουδών και της μάθησης αποτελεί συστατικό στοιχείο της νέας ταυτότητας των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων που οικοδομούμε.

Με τις προτάσεις που θέτουμε σε δημόσια διαβούλευση για τη συνεχή βελτίωση της ποιότητας των σπουδών και της μάθησης επιδιώκουμε να οικοδομήσουμε Ιδρύματα:

- που αυτοδιοικούνται, έχοντας την ευθύνη για τη διαμόρφωση και τη συνεχή βελτίωση της ποιότητας των προγραμμάτων σπουδών και των διαδικασιών μάθησης που οργανώνουν, καθώς και τη στήριξη της πολιτείας
- που αξιολογούνται και η ποιότητά τους πιστοποιείται από Ανεξάρτητη Αρχή και επιτροπές επιστημόνων με διεθνή σύνθεση
- που ενθαρρύνουν την επικοινωνία μεταξύ επιστημονικών αντικειμένων στη μάθηση, ενισχύουν τη διεπιστημονικότητα και δίνουν δυνατότητες οικοδόμησης της γνώσης στους φοιτητές, ανάπτυξης σύγχρονων δεξιοτήτων, με αυξημένη ελευθερία εκπαιδευτικών επιλογών
- με ακαδημαϊκή οργάνωση που διευκολύνει την ελευθερία μετακίνησης των φοιτητών μεταξύ διαφορετικών προγραμμάτων σπουδών, γνωστικών αντικειμένων και Ιδρυμάτων της χώρας, με ακαδημαϊκά κριτήρια, και με δυνατότητα παρακολούθησης αναγνωρισμένων περιόδων σπουδών σε Ιδρύματα του εξωτερικού
- με σύγχρονα προγράμματα σπουδών, που βασίζονται στην αιχμή των σύγχρονων επιστημονικών εξελίξεων
- με σύγχρονα προγράμματα σπουδών και ποιότητα διεθνούς εμβέλειας που εξασφαλίζεται και με την εισαγωγή διαδικασιών πιστοποίησής τους από διεθνείς επιτροπές επιστημόνων
- με διδακτικό προσωπικό με διεθνή αναγνώριση και αφιερωμένο στα καθήκοντά του
- με εμπλουτισμένες ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, με ψηφιοποίηση των διδακτικών συγγραμμάτων, που θα είναι συνδεδεμένες μεταξύ τους, με την - ψηφιοποιημένη - Εθνική Βιβλιοθήκη και διεθνείς βάσεις δεδομένων και περιοδικών, που αποτελούν κέντρα μάθησης και μελέτης δίνοντας πρόσβαση στην επιστημονική γνώση στην ευρύτερη κοινωνία
- με σύγχρονα εργαστήρια πληροφορικής και διασφάλιση πρόσβασης στο γρήγορο διαδίκτυο.

Νέες αρχές ακαδημαϊκής οργάνωσης και οργάνωσης των σπουδών

Σχετικά με τις αλλαγές στην ακαδημαϊκή οργάνωση των Ιδρυμάτων προτείνουμε τα εξής:

- Βασική Ακαδημαϊκή Μονάδα είναι η Σχολή που έχει την ευθύνη για τα προγράμματα σπουδών που προσφέρει, απονέμει πτυχία και μπορεί να αποτελείται από Τμήματα με συγγενή επιστημονικά πεδία. Η Σχολή αναθέτει στα Τμήματα την οργάνωση και προσφορά των διαφορετικών και ευέλικτα δομημένων προγραμμάτων σπουδών. Τα Τμήματα έχουν την ευθύνη για την οργάνωση της διδασκαλίας και τη συνεχή βελτίωση της μάθησης σε αυτά

- Κάθε Σχολή συγκροτείται με βασικά κριτήρια τη συνάφεια επιστημονικού αντικειμένου των Τμημάτων, το μέγεθός τους και τη γεωγραφική τους εγγύτητα
- Η Σχολή έχει την ευθύνη για την ανάπτυξη του ενιαίου προγράμματος σπουδών του πρώτου ακαδημαϊκού έτους (απαιτήσεις, κατανομή της ύλης σε γενικής διδασκαλίας μαθήματα, κ.λπ.)
- Οι νέοι φοιτητές εισάγονται σε Σχολή ή στο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα (Πανεπιστήμιο ή Τεχνολογικό Ίδρυμα)
- Οι φοιτητές εντάσσονται στα επιμέρους προγράμματα σπουδών της Σχολής, μετά από το τέλος του πρώτου έτους, ανάλογα με τις επιδόσεις και τις προτιμήσεις τους
- Το Ίδρυμα υποχρεούται στον Εσωτερικό του Κανονισμό να ορίσει και να δημοσιοποιήσει τις λεπτομερείς απαιτήσεις και διαδικασίες για την ένταξη των φοιτητών σε προγράμματα σπουδών, την αλλαγή προγράμματος σπουδών και την εγγραφή φοιτητών με μεταφορά πιστωτικών μονάδων, μετά το πρώτο ακαδημαϊκό έτος. Οι διαδικασίες πρέπει να είναι απολύτως διαφανείς και αξιοκρατικές και να πιστοποιούνται από την αρμόδια ανεξάρτητη αρχή
- Οι διαδικασίες ένταξης φοιτητών στα προγράμματα σπουδών υπόκειται σε τακτικούς ελέγχους από το Συμβούλιο του Ιδρύματος, τις διαδικασίες εσωτερικής αξιολόγησης, τις διαδικασίες εξωτερικής αξιολόγησης και πιστοποίησής τους. Υπόκειται, επίσης, σε δειγματοληπτικό έλεγχο από την πολιτεία ή την αρμόδια ανεξάρτητη αρχή
- Σε κάθε Πανεπιστήμιο θεσμοθετούνται Σχολές Μεταπτυχιακών Σπουδών που οργανώνουν μεταπτυχιακά προγράμματα ειδίκευσης, οργανωμένα προγράμματα διδακτορικών σπουδών και απονέμουν μεταπτυχιακούς τίτλους σπουδών. Τα μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών στα ΤΕΙ οργανώνονται με ανάλογο τρόπο σε επίπεδο Σχολής. Ενθαρρύνεται και χρηματοδοτείται η δημιουργία μεταπτυχιακών προγραμμάτων μέσω συμπράξεων ΑΕΙ και Ερευνητικών Κέντρων, στα οποία Ερευνητές των Ερευνητικών Κέντρων συμμετέχουν με πλήρη δικαιώματα
- Τα πλήρως αυτοδιοικούμενα Ιδρύματα έχουν την ευθύνη για την οργάνωση των σπουδών και τη συνεχή βελτίωση της ποιότητάς τους, με τη στήριξη της πολιτείας. Τα θέματα που αφορούν στην οργάνωση των σπουδών, τις διαδικασίες εξετάσεων και φοίτησης εξειδικεύονται στον Εσωτερικό Κανονισμό του Ιδρύματος, μέσα σε ευρύ πλαίσιο που ορίζει η πολιτεία
- Θεσμοθετείται η δυνατότητα προσφοράς προγραμμάτων σπουδών από απόσταση, καθώς και προγραμμάτων σπουδών μονοετούς ή διετούς διάρκειας
- Θεσμοθετούνται κίνητρα για τη δημιουργία προγραμμάτων με αποτελεσματική σύνδεση με την αγορά εργασίας και την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας
- Εφαρμόζεται πλήρως το Ευρωπαϊκό Σύστημα Πιστωτικών Μονάδων, με τη σχετική κλίμακα βαθμολογίας, που θα διευκολύνει την αναγνώριση των σπουδών και την κινητικότητα των φοιτητών μεταξύ προγραμμάτων σπουδών (της Σχολής, του ιδρύματος και άλλων Ιδρυμάτων της χώρας και του εξωτερικού)
- Θεσμοθετείται το Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων Ανώτατης Εκπαίδευσης ως εργαλείο διαφάνειας των διαδικασιών μάθησης και των αποτελεσμάτων της στα προγράμματα σπουδών Ανώτατης Εκπαίδευσης. Οι εκπαιδευτικοί στόχοι και τα μαθησιακά αποτελέσματα κάθε εκπαιδευτικής δραστηριότητας

διατυπώνονται ρητά, δημοσιοποιούνται και αξιολογούνται. Το Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων Ανώτατης Εκπαίδευσης με τρία επίπεδα, αντιστοιχείται με το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων Διά Βίου Μάθησης και το Πλαίσιο Προσόντων του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης

- Οι διαδικασίες εσωτερικής και εξωτερικής αξιολόγησης γίνονται πιο ουσιαστικές. Οι υφιστάμενες διαδικασίες Διασφάλισης της Ποιότητας συμπληρώνονται με τις διαδικασίες πιστοποίησης των προγραμμάτων σπουδών και Ιδρυμάτων από ανεξάρτητη αρχή και επιτροπές επιστημόνων με διεθνή σύνθεση
- Κέντρα Αριστείας: θεσμοθετούνται και ενισχύονται Κέντρα Αριστείας στη διδασκαλία και την οργάνωση της μάθησης. Κάθε καλή πρακτική και νησίδα ποιότητας διεθνούς εμβέλειας αναδεικνύεται, στηρίζεται και διαχέεται στα Ιδρύματα της χώρας. Η ανεξάρτητη αρχή αναπτύσσει τα κριτήρια και τις διαδικασίες επιλογής και ανάδειξης των Κέντρων Αριστείας
- Ιδρύεται Εθνικό Κέντρο για την κατοχύρωση των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας και των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας των Ιδρυμάτων.

Διά Βίου Μάθηση στα Ιδρύματα Ανώτατης Εκπαίδευσης: εργαλείο σύνδεσης με την τοπική κοινωνία

Η συνεχής παραγωγή νέας γνώσης και τεχνολογίας και η ταχύτατη διάχυσή τους σε παγκόσμιο επίπεδο δημιουργούν νέες προκλήσεις για την Ανώτατη Εκπαίδευση. Γνώσεις και δεξιότητες απαιτείται να ανανεώνονται συχνά. Είναι απαραίτητο να δίνονται ευκαιρίες σε εργαζόμενους όλων των ηλικιών για την εξέλιξη ή και την αλλαγή σταδιοδρομίας. Η ανάπτυξη προγραμμάτων Διά Βίου Μάθησης αποτελεί μέρος της νέας διευρυμένης αποστολής τους, της εξωστρεφούς ταυτότητας των Ιδρυμάτων Ανώτατης Εκπαίδευσης και μέσο σύνδεσής τους με τις τοπικές κοινωνίες και τις ανάγκες τους για γνώση. Το νέο Πανεπιστήμιο και το νέο Τεχνολογικό Ίδρυμα που οικοδομούμε οργανώνεται εσωτερικά και συντονίζει αποτελεσματικά την ανταπόκρισή του στη ζήτηση για ανανέωση γνώσεων και ικανοτήτων, για την παροχή εξειδικευμένων και ευέλικτων εκπαιδευτικών προγραμμάτων για ειδικές κατηγορίες πολιτών και εργαζομένων ανάλογα και με τις εκπαιδευτικές ανάγκες και επαγγελματικές τους επιδιώξεις.

Στο πλαίσιο της Εθνικής Στρατηγικής Διά Βίου Μάθησης τα ΑΕΙ προσφέρουν αυτοτελώς ή μέσω των Ινστιτούτων τους προγράμματα Διά Βίου Μάθησης που προσφέρονται είτε στους χώρους του Ιδρύματος, είτε εκτός του Ιδρύματος είτε εξ αποστάσεως.

Εκπαίδευση συνδεδεμένη με την παραγωγή νέας γνώσης και την έρευνα αιχμής

Η έρευνα και η παραγωγή νέας γνώσης αιχμής είναι βασική συνιστώσα της ανάπτυξης των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και της ποιότητας της Εκπαίδευσης που προσφέρουν. Για το σκοπό αυτό έχουν ήδη τεθεί σε δημόσια διαβούλευση² προτάσεις για ενδυνάμωση της επιστημονικής και τεχνολογικής

² Βλέπε «Δημόσια Διαβούλευση για το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ενίσχυση της Έρευνας, της Τεχνολογικής Ανάπτυξης και της Καινοτομίας» στον ιστότοπο www.gsrt.gr.

έρευνας στην Ελλάδα, την αναδιάρθρωση του ερευνητικού ιστού της χώρας και τη δημιουργία ενιαίου ερευνητικού χώρου, καθώς και τη στενότερη σύνδεση δημόσιας έρευνας, Παιδείας και οικονομίας με σκοπό τη διαμόρφωση ενός σύγχρονου θεσμικού πλαισίου που να ανταποκρίνεται στις προκλήσεις της εποχής μας.

3. Ενίσχυση του διεθνούς χαρακτήρα και της διεθνούς παρουσίας των Ιδρυμάτων, με άμεση σύνδεση με το νέο πρότυπο ανάπτυξης της χώρας: ολοκληρωμένη εθνική στρατηγική για τη διεθνοποίηση της Ανώτατης Εκπαίδευσης.

Η Ελλάδα, σε ολόκληρη την ιστορία της αποτέλεσε χώρα εξαγωγής μεγάλου αριθμού φοιτητών. Το ελληνικό κράτος αδυνατούσε να ανταποκριθεί στη μεγάλη ζήτηση για Ανώτατη Εκπαίδευση. Σήμερα, η ελληνική Ανώτατη Εκπαίδευση αποτελεί ένα από τα πλέον εκτεταμένα και ανοικτά συστήματα Ανώτατης Εκπαίδευσης στον κόσμο. Επιτρέπει την πρόσβαση στην Ανώτατη Εκπαίδευση σε περισσότερο από 2 στους 3 νέους κάθε γενιάς. Πιο πρόσφατα, προσφερόμενες θέσεις εισαγωγής στην Ανώτατη Εκπαίδευση παρέμειναν κενές, ενώ χρηματοδοτούνται, καθώς δεν ανταποκρίνονται στις προτιμήσεις και επιδιώξεις των Ελλήνων φοιτητών.

Η μεγάλη ανάπτυξη της Ανώτατης Εκπαίδευσης τις τελευταίες δεκαετίες είχε, επίσης, ως αποτέλεσμα τη σημαντική μείωση του αριθμού των Ελλήνων που σπουδάζουν στο εξωτερικό σε προπτυχιακό επίπεδο³. Η ζήτηση, πλέον, για σπουδές στο εξωτερικό αφορά πρωτίστως τις μεταπτυχιακές σπουδές και την απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων με διεθνή χαρακτήρα⁴. Τέτοιες γνώσεις και δεξιότητες, αναζητά με αυξανόμενο ρυθμό και η σύγχρονη αγορά εργασίας, η οικονομία και η διοίκηση. Τέτοιες θέσεις εργασίας αναμένεται και στο μέλλον να δημιουργηθούν σε διεθνώς ανταγωνιστικές επιχειρήσεις και τομείς της οικονομίας.

Την ίδια στιγμή, οι δυνατότητες για διεθνείς σπουδές και για την ανάπτυξη διαπολιτισμικών γνώσεων και δεξιοτήτων επικοινωνίας και συνεργασίας που προσφέρουν τα ευρωπαϊκά προγράμματα ανταλλαγών φοιτητών, δεν αξιοποιούνται επαρκώς και εξίσου από όλα τα ελληνικά Ιδρύματα, τα τμήματα, και τους φοιτητές τους. Παρά τα σημαντικά βήματα που έχουν γίνει από τα εκπαιδευτικά Ιδρύματα, τις τελευταίες δύο δεκαετίες (π.χ. ίδρυση και λειτουργία Γραφείων Διεθνών Σχέσεων, κ.ά.), ο βαθμός συμμετοχής των ελληνικών Ιδρυμάτων και των φοιτητών στα ευρωπαϊκά και διεθνή εκπαιδευτικά προγράμματα συνεργασίας και ανταλλαγών εκπαιδευτικού προσωπικού και φοιτητών παραμένει συνολικά χαμηλός. Η μέχρι τώρα αποσπασματική εφαρμογή του Ευρωπαϊκού Συστήματος Πιστωτικών Μονάδων, καθώς και τα αυστηρά δομημένα προγράμματα σπουδών των Ιδρυμάτων περιορίζουν την αναγνώριση περιόδων σπουδών σε Ιδρύματα του εξωτερικού και τη διεθνή κινητικότητα των φοιτητών.

Επιπλέον, τις τελευταίες δύο δεκαετίες η διεθνής κινητικότητα φοιτητών και επιστημόνων αυξάνεται με ραγδαίο ρυθμό, όχι μόνο σε ευρωπαϊκό αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο. Τα ελληνικά Ιδρύματα όμως προσελκύουν πολύ μικρό αριθμό φοιτητών και επιστημόνων από άλλες χώρες. Την ίδια στιγμή, σημαντικός αριθμός Ελλήνων επιστημόνων επιλέγει Πανεπιστήμια και Ερευνητικά Κέντρα άλλων χωρών. Τα ελληνικά Ιδρύματα, η ελληνική οικονομία και η διοίκηση στερούνται τις πολύτιμες γνώσεις και ικανότητες επιστημονικού δυναμικού με διεθνείς γνώσεις και δεξιότητες. Η τάση αυτή φαίνεται, μάλιστα, να εντείνεται στην τρέχουσα δυσχερή οικονομική συγκυρία.

³ Βλέπε OECD Education at a glance, 2000, 2009.

⁴ Στοιχεία από το Higher Education Statistical Agency, Great Britain.

Τα ελληνικά Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα έχουν σημαντικές δυνατότητες, ώστε να συμβάλλουν στη μεταβολή της Ελλάδας από χώρα εξαγωγής σε χώρα εισαγωγής φοιτητών και υψηλής ποιότητας επιστημόνων από άλλες χώρες. Έχουν σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα - πολλά από τα οποία δεν αξιοποιούνται πλήρως - ώστε να μεταβληθούν σταδιακά σε διεθνή κέντρα Εκπαίδευσης και πολιτισμού που θα προσελκύουν επιπρόσθετο ανθρώπινο δυναμικό υψηλών ικανοτήτων από ολόκληρο τον πλανήτη.

Τα εκπαιδευτικά και αναπτυξιακά οφέλη από το άνοιγμα των ελληνικών Ιδρυμάτων στον κόσμο είναι σημαντικά για τα Ιδρύματα, το επιστημονικό τους προσωπικό, τους φοιτητές και την ελληνική οικονομία σε τοπικό και εθνικό επίπεδο. Το διεθνές κύρος και ο σεβασμός στο επιστημονικό προσωπικό της χώρας θα ενισχυθούν ακόμη περισσότερο. Οι δυνατότητές τους για διεθνή δικτύωση και ανάπτυξη εκπαιδευτικών και ερευνητικών συνεργασιών θα διευρυνθούν. Οι φοιτητές θα ευνοηθούν από την ανάπτυξη σύγχρονων γνώσεων, ικανοτήτων και δεξιοτήτων στη διεθνώς ανταγωνιστική οικονομία και από τη φοίτησή τους σε εκπαιδευτικά Ιδρύματα με διεθνή παρουσία, ορατότητα και ποιότητα διεθνούς εμβέλειας. Οι διεθνείς εκπαιδευτικές και ερευνητικές συνεργασίες των Ιδρυμάτων θα έχουν ευεργετικά αποτελέσματα για τη συνεχή βελτίωση της ποιότητας των ελληνικών Ιδρυμάτων, την ενίσχυση του διεθνούς ακαδημαϊκού τους κύρους και στη μακροπρόθεσμη ανάπτυξη της χώρας. Μια τέτοια προοπτική μπορεί, επιπλέον, να αποτρέψει τάσεις διαρροής πολύτιμου ανθρώπινου δυναμικού, με υψηλή εξειδίκευση, ικανότητες και δημιουργικότητα από τη χώρα.

Η διεθνής παρουσία των ελληνικών Ιδρυμάτων δεν είναι σήμερα ικανοποιητική. Αντανακλάται στις θέσεις που καταλαμβάνουν στα διεθνή συστήματα κατάταξης των Ιδρυμάτων Ανώτατης Εκπαίδευσης. Η διάδοση και η επιρροή αυτών των συστημάτων κατάταξης, σε παγκόσμιο επίπεδο είναι αναμφισβήτητη. Αναμφισβήτητες είναι και οι ουσιαστικές αδυναμίες τους, ως αξιόπιστοι δείκτες ακαδημαϊκής ποιότητας, καθώς και οι κίνδυνοι που ελλοχεύουν από την άκριτη χρήση τους. Ορισμένες από τις υπαρκτές αδυναμίες των σημερινών συστημάτων κατάταξης των Ιδρυμάτων Ανώτατης Εκπαίδευσης αναμένεται να περιοριστούν από το - υπό διαμόρφωση - σύστημα κατάταξης του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης. Η θέση των ελληνικών Ιδρυμάτων στο νέο ευρωπαϊκό σύστημα κατάταξης απαιτείται να είναι περίοπτη.

Στο διάλογο για τις αλλαγές στην Ανώτατη Εκπαίδευση προτείνουμε τη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης και συνεκτικής στρατηγικής για τη διεθνοποίηση της Ανώτατης Εκπαίδευσης, ως κεντρικού άξονα της εθνικής στρατηγικής για την Ανώτατη Εκπαίδευση. Με τη στρατηγική αυτή επιδιώκουμε να οικοδομήσουμε Ιδρύματα:

- εξωστρεφή, με διεθνή και πρωταγωνιστικό χαρακτήρα και παρουσία, στη βάση της ακαδημαϊκής αριστείας
- με διεθνώς αναγνωρισμένα και πιστοποιημένα προγράμματα σπουδών ικανά να προσελκύουν φοιτητές και προσωπικό από άλλες χώρες

Για την υλοποίηση της στρατηγικής αυτής συνεργούν οι περισσότερες από τις αλλαγές που προτείνουμε και ορισμένες επιπρόσθετες. Συγκεκριμένα, για τη στρατηγική διεθνοποίησης της Ανώτατης Εκπαίδευσης προτείνουμε τα εξής:

- Ενίσχυση της αυτοδιοίκησης των Ιδρυμάτων και της δυνατότητάς τους να αναπτύσσουν πρωτοβουλίες και εκπαιδευτικές και ερευνητικές συνεργασίες στον διεθνή χώρο
- Ενθάρρυνση συνενώσεων μεταξύ εκπαιδευτικών και ερευνητικών Ιδρυμάτων με στόχο την ενίσχυση της διεθνούς παρουσίας τους
- Υιοθέτηση και πλήρης εφαρμογή του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων και αντιστοίχισή του με το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων Διά Βίου Εκπαίδευσης και το Πλαίσιο Προσόντων του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης, ως εργαλείου για τη διεθνή διαφάνεια, κατανόηση, αναγνώριση και προβολή των σπουδών στα ελληνικά Ιδρύματα
- Πλήρη εφαρμογή του Ευρωπαϊκού Συστήματος Πιστωτικών Μονάδων στα Ιδρύματα για τη διευκόλυνση της αναγνώρισης των σπουδών σε διεθνές επίπεδο
- Χρηματοδότηση προπτυχιακών και μεταπτυχιακών προγραμμάτων σπουδών, με διεθνή χαρακτήρα και εμβέλεια, και σε άλλη γλώσσα, ώστε να προσελκύουν φοιτητές και προσωπικό από άλλες χώρες
- Χρηματοδότηση κοινών μεταπτυχιακών προγραμμάτων με κορυφαία Πανεπιστήμια και Ερευνητικά Κέντρα του εξωτερικού σε τομείς στους οποίους η Ελλάδα διαθέτει σημαντικά πλεονεκτήματα και την αναγκαία κρίσιμη μάζα
- Πιστοποίηση των προγραμμάτων σπουδών των ελληνικών Ιδρυμάτων από διεθνείς επιτροπές επιστημόνων, ώστε η ποιότητά τους να γίνεται γνωστή στην παγκόσμια επιστημονική κοινότητα
- Στήριξη της ίδρυσης παραρτημάτων των ελληνικών Ιδρυμάτων σε άλλες χώρες
- Εκλογή των μελών του διδακτικού και ερευνητικού προσωπικού από εκλεκτορικά σώματα με ισχυρή διεθνή παρουσία για την ενίσχυση του κύρους, της φήμης και της αναγνωρισιμότητάς τους σε διεθνές επίπεδο
- Θεσμοθέτηση της δυνατότητας ταυτόχρονης κατοχής θέσης διδακτικού προσωπικού σε ελληνικό Ίδρυμα και σε Ίδρυμα του εξωτερικού
- Διεύρυνση και στήριξη του θεσμού του Επισκέπτη Καθηγητή/Ερευνητή
- Θεσμοθέτηση της δυνατότητας χορηγίας Εδρών, με βάση προδιαγραφές που θέτει το Ίδρυμα
- Ενίσχυση της διεθνούς προβολής των ελληνικών Ιδρυμάτων και των προγραμμάτων τους στο εξωτερικό, σε συνεργασία με το Υπουργείο Εξωτερικών και το Συμβούλιο Απόδημου Ελληνισμού
- Θεσμοθέτηση βραβείων με στόχο την ανάδειξη του προτύπου του Έλληνα επιστήμονα με διεθνή αναγνώριση και προβολή.